

DRUŽINY VENKU

PRO DRUŽINY, KTERÉ SE NEBOJÍ
OBJEVOVAT, TVOŘIT, ŘADIT
A ŽASNOUT VENKU

ÚVOD

PORADÍME VÁM, JAK NA TO, ABY SI DĚTI VE VAŠÍ DRUŽINĚ UŽILY VÍCE ČASU VENKU.

STAČÍ TŘI KROKY:

1. ROZHODNOUT SE,

že má cenu dopřát dětem i sobě čas venku, a překonat překážky, které nás občas brzdí pod střechou.

2. VYBRAT SI

alespoň jednu aktivitu a ještě lépe si poskládat celý plán, co vše venku s dětmi zažijeme.

3. VYRAZIT VEN

jednou na zkoušku, nebo raději pravidelně. Tvořit, objevovat, hýbat se venku, anebo si alespoň z posbíraných přírodnin vyrábět pod střechou.

PROČ?

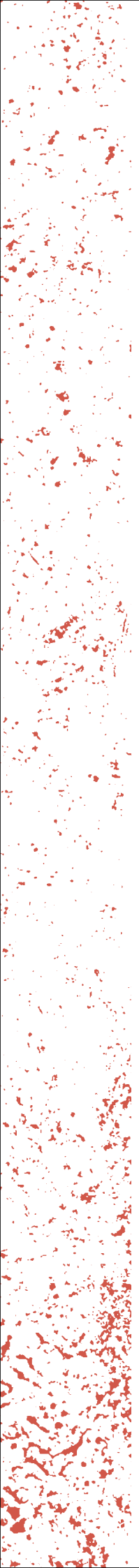
Venkovní prostředí přináší dětem řadu výhod. Kromě rozvoje psychického i fyzického zdraví, učení venku nabízí dětem zlepšení pozornosti i vzdělávacích výsledků, motivace k učení a vztahů ve třídě. Všechny benefity učení venku jsme popsali v knize Tajemství školy za školou, která je volně ke stažení na:

www.ucimesevenku.cz/tajemstvi-skoly-za-skolou

JAK?

Cest ven je mnoho. Můžete začít krátkými aktivitami, vyráběním jednoduchých pomůcek, využít zkušenosti kolegů, kteří již ven chodí nebo otestovat celou lekci na konkrétní téma. Stačí si jen vybrat, kterým tématem chcete začít. Mnoho inspirace najdete i v dalších publikacích (např. Laboratoř venku, Čísla venku, Ateliér venku, Oživlá historie, Jazyky venku a další) k volnému stažení na:

www.ucimesevenku.cz/stahuji

OBSAH

PODZIM

1.	Družina plná listí	4
2.	Poletuchy	6
3.	Obruče jinak	8
4.	Rychlokrmítko	10
5.	Ptačí hry	12
6.	Nové ptačí druhy	14

ZIMA

7.	Tajemné stopy	16
8.	Zamrzlé bubliny	18
9.	Zmražená lízátka	20
10.	Zamrzlé příběhy	22
11.	Barvy na sněhu	24
12.	Masopustní masky	26

JARO

13.	Jarní herbář	28
14.	Mapa jara	30
15.	Příroda k nakousnutí	32
16.	Přírodní kraslice	34
17.	Vajíčka s překvapením	36
18.	Pučálka	38
19.	Proutěné korálky	40
20.	Protkaná zvířátka	42
21.	Čarodějnice jinak	44
22.	Kouzelná hůlka	46
23.	Lapač kouzel	48
24.	Čarování s poletuchami	50
25.	Neposedné tyčky	52
26.	Lovíme špačky	54

LÉTO

27.	Vyrábíme z kůry	56
28.	Indiánská vesnice	58
29.	Mini totem	60
30.	Týpí	62
31.	Lesní muzikanti	64
32.	Poraněný strom	66

10–40
min.

DRUŽINA PLNÁ LISTÍ

CÍL LEKCE: Užít si jedinečné období roku. Tvořit s barevným listím.

POMŮCKY: nůžky, papíry, tužky, provázek, gumičky, drátek, oblečení na ven

MÍSTO: okolí školy (kde jsou stromy a je možný pohyb i vyrábění)

ČAS: 10–40 min.

1. LISTOVÉ CESTY

Hru můžete hrát už cestou od školy ven. Tam, kde to lze a je listí dostatek. Děti se mohou pohybovat jen po spadáných listech. Např. jsou to ostrovy v moři se žraloky nebo části mostu nad propastí. Je skvělé, když s dětmi hraje i dospělý.

2. LISTÍ V POHYBU

Děti se často potřebují trochu vylítat, uvolnit napětí. Vyzkoušejte společně hru, která je rychlá a dodá dobrou náladu. Děti vytvoří, dle počtu, jednu nebo více kupiček listí. Pak se postaví k sobě a vezmou listí z kupičky do rukou. V jednu chvíli listí najednou všichni vyhodí a snaží se utéct před padajícím listím, které teď představuje bomby, jež se dětí nesmí dotknout. Je přínosné upozornit děti, že to není soutěž, nikdo nevypadává. Druhá varianta hry začíná podobně. Děti vyhodí listí do vzduchu, ale tentokrát se snaží co nejvíc listí pochyvat.

3. LISTOVÉ DIVADLO

Z větviček si s dětmi vytvoříme jednoduché skřítky, kterým navrhne různé kostýmy a doplňky z barevných listů. K připevnění může pomoci tenký drátek, práce pak je snadnější než při použití provázku. Potom už si každá skupinka dětí vymyslí svůj příběh a pokud je čas a chuť, každá skupina předvede své divadlo.

4. LISTOVÉ OBRAZY

Pokud je třeba, vrátíme se do třídy. Můžeme posbírat vhodné přírodniny a do tvoření se pustit ve třídě. Na papír lze vyskládat obrázky buď jen z listů, nebo je doplnit malými kresbami (obličej víly, ptačí zobáky, postavičky atd.). Vytvořené obrázky nalepíme a vylisujeme, nebo jen poskládáme a pak rozfoukneme přírodniny zpět ven – jako například u mandal z písku.

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Kunratice:

Listovou housenku lze snadno vyrobit. Hlavu vytvoříme z vycpané punčochy. K hlavě přidáme drát a na něj navlékáme listí, nejlépe z javoru, pak je střípatá. Lze ladit podle barev, od největších k malým, ale stačí napichovat, jak děti listy přinášejí.

Nebo vyzkoušejte girlandy z listí. Na provázek s jehlou navlékáme listy dvěma dírami, k tomu šípky, jeřabiny.

Družina ZŠ Telecí:

Listy neztratí svoji barvu, ani se nezkroutí, pokud je před použitím vyžehlíme přes papír.

Družina ZŠ Dobiášova:

Hry s listím baví mladší i starší děti, k mnoha pohybovým hrám i tvořením land-art stačí jedna hromada listí, jen je dobré vybrat vhodnou lokalitu, kde se nevenčí psi.

10+
min.

CÍL LEKCE: Uvolnit mysl. Provětrat tělo. Zapojit vlastní fantazii a vymyslet nové hry.

POMŮCKY: šátky, kusy starých látek (záclony, gáza, juta), přírodniny

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 10 min. příprava + hra, dokud to děti baví

1. RYCHLÁ VÝROBA

Stačí málo. Šátky, stará látka či záclony, pár šišek a provázků. A hurá do hry. Děti baví vyrábění i vymýšlení her s poletuchami. Výroba je jednoduchá. Do jednoho rohu látky stačí zavázat bezpečný předmět – šišku, kus látky, ponožky atd. Je možné si pomoci gumičkou. Pak ovázat látkou a provázkem upevnit.

2. POHYB

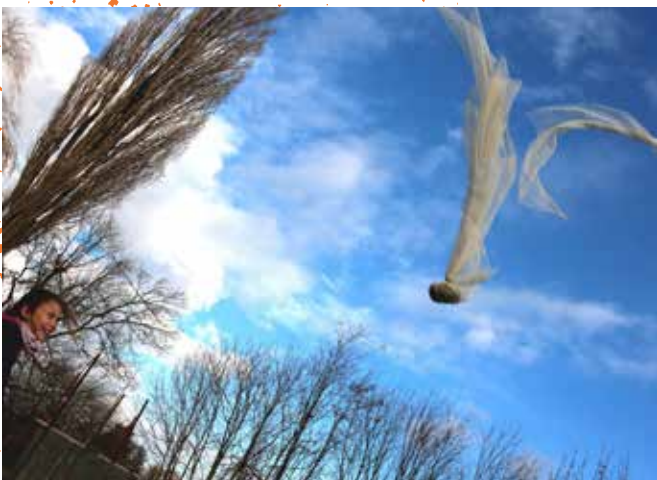
A už jen stačí chytat, házet, poletovat po venku. Děti vymyslí mnoho vlastních her na body, rychlost, nebo i záchranu létacích draků. Více inspirace najdete ve fotopříloze níže.

TIP NA BĀDÁNÍ

Družina ZŠ Kunratice:

Zkoumejte s dětmi závislost šířky – délky – hustoty látky a hmotnosti závaží (hlavičky) na let poletuchy. Badatelé mohou vytvořit protokol s měřeními a tabulkami. Co chtějí zkoumat, by si měly děti vymyslet samy, stačí je povzbudit několika štouravými otevřenými otázkami.

OBRUČE JINAK

10+
min.

CÍL LEKCE: Uvolnit mysl. Provětrat tělo. Zapojit vlastní fantazii a vymyslet nové hry.

POMŮCKY: obruče, šátky, kusy starých látek, fantazie

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 10 min. příprava + hra, dokud to děti baví

1. TRADICE

Obruče jsou v dětských hrách od nepaměti. Dětem nabízí mnoho různorodých her. Nejen točení na různých částech těla, ale i hru na ostrovy a mosty v moři plném žraloků nebo různorodé prolézání.

2. JINAK

Vyzkoušejte s dětmi ještě něco jiného. Stačí vzít ven obruče a pár šátků. Jednoduchým zavázáním vzniknou létací talíře i skvělé módní klobouky. Děti kolem vás jistě vymyslí další skvělé hry s obručí v šátku. Více fotek z našeho testování najdete ve fotopříloze.

3. VLASTNÍ HRÝ

Když si děti vymyslely mnoho her s obručemi, motivujte je, ať zkusí vymyslet své nové vlastní hry. Mohou vytvořit cirkusové číslo nebo se z obručí stanou ostrovy a všude okolo bude moře žhavé lávy. Děti se musí zachránit přeskokováním a přesouváním obručí. Dětská fantazie a prostor venku jistě vymyslí mnoho dalších her.

TIP Z PRAXE

Družina ZŠ Zbiroh:

Je lepší mít obručí víc, aby se předešlo nějakým neshodám. Když se vymyslí nové hry, všechny děti mají touhu hned vyzkoušet. Pokud máte obručí méně, nevadí, alespoň si děti trénují vzájemnou toleranci a umění se dělit.

30
min.

CÍL LEKCE: Vytvořit si „3D učebnici“ – naplánovat, postavit a umístit rychlokrmítko v okolí školy.

POMŮCKY: roličky od toaletního papíru / skořápka od kokosového ořechu, med, semínka, provázek, mazací nůž

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 30 min.

1. VÝBĚR MÍSTA

Nejprve je třeba se třídou zmapovat/prodiskutovat, kde je možné krmítko mít, a z možností vybrat tu nejvhodnější. Ideální je, pokud na krmítko bude vidět ze třídy (lze ho umístit i přímo za okno, pokud to bude pro ptáky bezpečné – viz níže). Zapojí-li se děti už do této fáze rozhodování, zvýší se u nich motivace pro další práci i pozorování. Při umísťování krmítka je důležité myslet na bezpečnost před kočkami a jinými šelmami (umístit krmítko dostatečně daleko od kmene a velkých větví, vysoko nad zem atd.).

2. PLÁN KRMÍTKA

Když je jasné, kde bude krmítko umístěno, je snadnější se rozhodnout, jaký typ krmítka to bude. Různé materiály a typy konstrukce opět prodiskutujte s dětmi. Společně vyberte nejvhodnější (a reálnou) možnost pro vás. Preferujte přírodní materiály a vlastní výrobu.

Pokud máte málo času, vyzkoušejte rychlou variantu. Stačí vzít roličku od toaletního papíru, natřít ji lojem nebo medem a obalit ve vhodných semínkách. Pak už jen zavěsit a těšit se na pozorování.

3. UMÍSTĚNÍ A KRMENÍ

Hotová krmítka umístěte venku na předem vybraná místa.

Zkontrolujte pevnost spojů a bezpečnost krmítka pro ptáčky, nasypejte krmení – a můžete z dostatečné vzdálenosti pozorovat první opeřené návštěvníky. Nezapomeňte prozkoumat, co ptákům dávat, především žádné pečivo!

Máte-li k dispozici dalekohledy a atlasy ptáků, bude pro děti pozorování ještě přitažlivější.

Metodiku můžete stáhnout na ucimesevenku.cz/druziny

DENÍK KRMÍTKA

Je užitečné zaznamenávat si, co se u krmítka děje: jaké druhy ptáků se tam vyskytují, jejich počty, preference jednotlivých krmiv, denní dobu, kdy přilétají, existuje-li mezi nimi nějaká hierarchie. Založte si na záznamy sešit či plakát, děti určitě vymyslí lákavý název i formu. Mohou dopisovat další zajímavé příběhy, zkušenosti, překvapivá zjištění a přidávat fotky, kresby, vlepovat nalezená píra atd. Po záznamu vzniku a umístění krmítka můžete přidat i váš odhad, jací ptáci budou krmítko navštěvovat, a následně pak porovnávat, jak jste se trefili.

TIP Z PRAXE

Družina ZŠ Zbiroh:

Krmení je skvělou příležitostí pro poznávání semínek. Děti u nich nejen pozorují rozdíly, ale rády ochutnávají různé druhy, a hrají si při tom na ptáčky. Při vyrábění krmítek – čím jednodušší krmítko, tím lépe. A každý si chce vytvořit své.

20–40
min.

ČÍL LEKCE: Zažít ptačí život na vlastní kůži. Hrát si, vymýšlet příběhy a vyzkoušet si chování různých druhů a skupin ptáků (pěvci, dravci, vodní).

POMŮCKY: tvrdší papír/čtvrtky, tužky, pastelky (akvarelky či běžné), nůžky, větší kuchyňské gumičky, štětce, mističky na bláto, voda (případně dalekohled)

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 20–40 min.

1. POZOROVÁNÍ VZORŮ

Než se pustíme do vyrábění, je přínosné věnovat společně nějaký čas sledování ptáků (na krmítku, při hníždění, namlouvání atd.). Společně můžeme diskutovat o chování ptáků. Co je děsí, co je láká, kde odpočívají, kde hledají potravu, jak létají, jak chodí atd.

2. PTAČÍ MASKY

Děti často přitahuje si vše, co zažijí či pozorují, zahrát na vlastní kůži. Zkuste si vyrobit jednoduché ptačí masky. Stačí nakreslit jednoduchý tvar dle druhu, který děti chtějí hrát, na tvrdší papír. Vystříhnout a nabarvit dle atlasu či pozorování. Při vystřihování dírek pro oči upozorněte děti, ať si předem vyzkouší vzdálenost pro dírky. Pak už jen připevnit gumičku a hurá do hry.

3. PTAČÍ DIVADLO

Některé děti dají přednost hraní ptačích rolí v klasickém divadélku. Stačí si vybrat herce a namalovat obrázky ptáků nebo si vystříhnout černobílé obrázky z pracovního listu. Doporučujeme použít černobílé, aby je děti mohly vybarvovat, a znovu pozorně hledat, jaké barvy jednotlivé druhy mají. Když jsou ptáci vybarvení, stačí obrázky nalepit na větvičky, které venku najdeme, a může se zkoušet. Děti často baví víc zkoušení a hraní si s ptáčky než výsledné hraní divadla. Je možné, že k němu ani nedojde. I to je v pořádku. Přínosný je zde proces hraní rolí ptáčků v příbězích, které děti viděly v přírodě nebo které si vymyslí.

Pracovní listy Ptáci u lesa a šablony můžete stáhnout na ucimesevenku.cz/druziny

TIP Z PRAXE

Je možné se rozdělit do menších skupin a připravit několik příběhů nebo hrát společně jeden příběh (např. jak hejno vrabců přilétá ke krmítku, trochu se vyhání se sýkorkami, všechny vyžene brhlík či hrdlička a nakonec všichni ulétají před poštolkou).

NOVÉ PTAČÍ DRUHY

20–40
min.

CÍL LEKCE: Vytvořit ptačí pozorovatelnu a zároveň si vymyslet vlastní druhy ptáků.

POMŮCKY: pastelky, tužka, tvrdší papír, nůžky, lepenka, gumička, větvičky (případně dalekohled)

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 20–40 min.

1. PTAČÍ OKNO

Pokud venku či přes okno pozorujete ptáky často (např. na krmítku), můžete si vytvořit ptačí okno. Postupně, jak budete s dětmi určovat jednotlivé druhy, si každý druh namalujete, vystříhnete a nalepíte na kraj okna. Vzniká tak skvělá pomůcka pro pozorování a poznávání našich ptáků.

2. NOVÉ PTAČÍ DRUHY

Pro některé kreativní děti je ideální doplnit pozorování a malování skutečných ptačích druhů o nové, vymyšlené. Děti milují barvy a rády vymýšlí mnohobarevné nové druhy ptáků. Podpořte je, ať ke svým ptákům vymyslí i název ptačího druhu a připojí pár informací o jejich životě.

3. POPIS NOVÝCH DRUHŮ

Když jsou nové ptačí druhy domalované, mohou si je děti navzájem představit: jak se jmenují, co jedí, kde hnízdí, zda přezimují u nás, zda v zimě odlétají. Děti mohou zahrát i kratičké představení z ptačího života a vyzkoušet roli komentátora (jako David Attenborough).

Vyzkoušejte si postavit ptačí hnízdo. Pokud máte dost materiálu i energie, pusťte se do velké ptačí stavby prostřednictvím hry HNÍZDO. Otestujte i další hry na webu, který umí nalákat ven: www.jdeteven.cz

Pracovní listy Ptáci ve městě můžete stáhnout na ucimesevenku.cz/druziny

TIP Z PRAXE

Pozorujte hnízda na opadaných stromech a pak si vyzkoušejte vybudovat vlastní minihnízdečka z trávy, břečtanu, mechu. **Udrželo by vaše hnízdo vajíčko?**

TAJEMNÉ STOPY

CÍL LEKCE: Objevovat, sledovat i napodobovat stopy zvířat. Napodobování nás nutí pozorněji sledovat stopy i pohyb zvířat.

POMŮCKY: přírodniny, vhodný povrch, určovací klíč nebo atlas

MÍSTO: okolí školy (kde je vidět stopy ve sněhu, blátě či písku)

ČAS: 20 min.

OBDOBÍ: celoročně (v zimě ve sněhu)

1. POZOROVÁNÍ STOP

Než se pustíme do vyrábění, je přínosné věnovat společně nějaký čas sledování skutečných stop. Pokud děti vědí, že budou napodobovat stopy, dívají se najednou na všechny stopy pozorněji. Sledují nejen tvar, velikost, ale i vzdálenost od stop navzájem.

2. NAPODOBUJEME

Některé stopy je snadné napodobit. Zkuste tvořit stopy kočičí pomocí špetičky z prstů nebo ptačí nožky z větviček. Pomocí prstů můžete vytvořit i stopu zajíce, srnce či prasete.

3. VYMYŠLENÉ STOPY

Pokud stopování děti baví, připravte si stopovací úkoly. Jedna skupina připraví cestičku pomocí stop k nějakému cíli. Ostatní skupiny pak stopují a snaží se dostat k cíli. V úplném závěru stopování zkuste tvořit vlastní stopy zvířat, která v zimě spí, nebo stopy vymyšlených zvířat. Už jste viděli stopu hada ve sněhu?

Pracovní listy můžete stáhnout na ucimesevenku.cz/druziny

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Kunratice:

VE MĚSTĚ. Najít stopy ve městě se skupinou dětí je těžké. Proto jsme zkusili stopovat se navzájem. Na zasněženém místě můžete vyzkoušet chůzi v zástupu, kde vždy první určuje styl chůze, ostatní jdou v jeho stopách. Nejvýš pět dětí za sebou v jedné skupince, pak už si stopy zašlapou. Nohy blízko či daleko od sebe, poskoky, dlouhé kroky, chůze bokem, špičky dovnitř nebo ven, zuby, čtverce, vlnovky, obloučky, couvání atd. Děti se střídají ve vedení. Lepší je nejdříve jim předvést několik variant. Chůze není snadná na koordinaci pro ty, kdo nejdou přímo za prvním.

V LESE. Prohlédneme si, jaké kdo dělá stopy. Děti se rozdělí do dvojic; první z dvojice se otočí zády, aby neviděl tvoření stop. Druzí udělají na nezašlapané ploše daný počet kroků (doporučuji 30), na konci se zastaví, otočí a prvním oznámí, že se může otočit a vyrazit. Předem jim doporučíme střídát delší, kratší stopy, poskočit atd. Nutno druhým z dvojice zdůraznit, že není cílem rozhlédnout se a běžet tam, kde vidím partnera, ale sledovat jeho stopy, kudy šel, koho potkal, kde se otočil, skočil, zakopl. Je to občas náročné. Pak si děti ve dvojicích popovídají, zhodnotí, zda šly stejně, a vymění si role.

Není sníh? Nevadí, krásně stopovat i tvořit stopy lze v hlíně, kolem kaluží. Jen je dobré přibalit nějaký hadr na utření rukou od bahenního tvoření.

Družina ZŠ Zbiroh

Zkoumání stop bylo vhodné provádět ve skupinách. Skupiny byly různověké, starší děti tak mohly pomáhat mladším, které se stopováním ještě neměly zkušenosti. Každá skupina měla k dispozici určovací klíč. Zároveň bylo dobré děti vybídnout, aby dávaly pozor a nalezené stopy nepoškodily. Proto je potom mohli nalézt i ostatní. Při stopování byli děti horliví.

ZAMRZAJÍCÍ BUBLINY

CÍL LEKCE: Vyrazit ven, i když mrzne. Zažít, že mráz může být zábava. Vidět krystalizaci na vlastní oči. Zažít i neúspěch a chtít zkusit to znovu.

POMŮCKY: teplé oblečení, rukavice, bublifuk, případně odolnější směs (může být i fotoaparát)

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 10–20 min.

1. VYRÁŽÍME

Mrzne alespoň $-5\text{ }^{\circ}\text{C}$? Nefouká moc? Tak máte skvělou příležitost vyzkoušet zamrzající bubliny. Stačí vzít ven obyčejný bublifuk nebo vyzkoušet směs od paní učitelky Andrey Tláskalové.

BUBLAVÝ RECEPT NA ODOLNOU SMĚS

200 ml teplé vody, 35 ml kukuřičného sirupu, 35 ml saponátu na nádobí, 2 polévkové lžíce cukru

2. SLEDOVÁNÍ

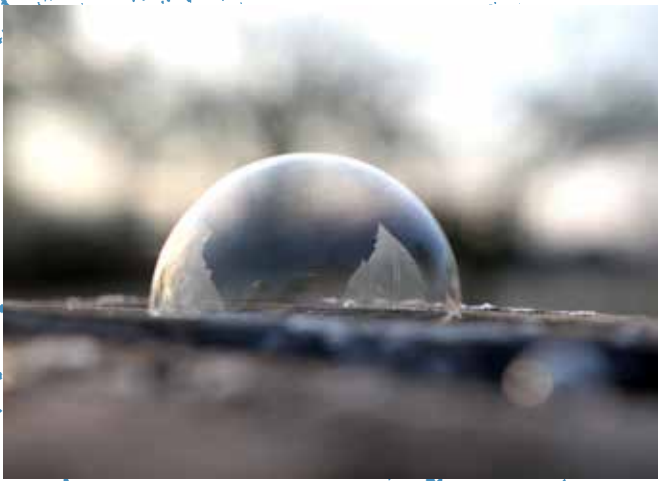
Pokud máte to štěstí, že málo fouká, hodně mrzne, a navíc vykoukne slunko, pak máte i skvělé podmínky pro pozorování, jak se jemně tvoří krystalky, jak přirůstají jednotlivé části.

TIP Z PRAXE

Družina ZŠ Zbiroh

Po pozorování zamrzajících bublin si je děti mohou v družině pod střechem namalovat, třeba do inkoustu zmizíkem.

MRAZIVÁ LÍZÁTKA

CÍL LEKCE: Připravit si mrazivou zdravou svačinu. Vyzkoušet sílu mrazu.

POMŮCKY: nakrájené ovoce, špejle, očištěné větvičky (případně alobal)

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 10–20 min.

1. OVOCNÁ PŘÍPRAVA

Pokud mrzne, vytvořte si ledovou svačinu. Stačí nakrájené ovoce. Ideální jsou jablka, hrušky, ale lze použít i banán, kiwi či pomeranč. Plátky ovoce cca 0,5–1 cm tlusté napícheme na tyčky (špejle, očištěné větvičky) a necháme venku vychladit nebo zmrznout.

2. LEDOVÁ OCHUTNÁVKA

Ochutnávat můžete přímo v družině nebo si děti svačinku odnesou a ochutnávají na cestě domů. Namrzlé ovoce má sladkou, osvěžující příchuť a děti tohoto kouzelného ovoce snědí víc než obvykle.

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Dobiášova

Celou hru můžete pojmut jako přípravu na oslavu a špejle ozdobit předem nebo poté (např. stužkami, napíchanými hrozkami apod.).

Družina ZŠ Zbiroh

Děti baví porovnávat chuť ovoce čerstvého a zmrzlého. Hlavně dáváme pozor na hygienu, aby bylo jídlo v čistém prostředí.

ZAMRZLÉ PŘÍBĚHY

CÍL LEKCE: Vyrazit ven, i když mrzne. Zažít, že s mrazem lze skvěle tvořit. Objevit, jak se různé materiály chovají při zmrznutí.

POMŮCKY: hračky a přírodniny, které mohou do vody, nádoby, ve kterých může mrznout voda (raději ploché než vysoké), mráz za oknem a vlastní fantazie

MÍSTO: okolí školy

ČAS: příprava 10–20 min., zmrznutí (většinou) přes mrazivou noc + vyprávění

1. PŘÍPRAVA NA ZAMRZnutí

Připravte si hračky a přírodniny, které mohou do vody. Děti pracují samy nebo ve skupinách. Do ploché nádoby naskládají pomocí hraček i přírodnin svůj příběh a pomalu ho zalijí vodou (cca 3–5 cm vysoko). Hodí se vložit i provázek jako poutko.

2. ZAMRZnutí

Pak stačí přes noc nechat zamrznout na parapetu okna nebo na jiném bezpečném místě.

3. VYPRÁVĚNÍ PŘÍBĚHŮ

Následující den zkontrolujte, zda voda zmrzla až na dno. Pokud ano, můžete jemně vyndat led z nádoby (nedaří-li se, přelijte dno krabičky teplou vodou) a začít si navzájem vyprávět ledové příběhy.

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Dobiášova

Vyzkoušejte vyprávět příběhy i z kousků ledu, který najdete v přírodě. I bezbarvý led nabízí mnoho příběhů. Děti také bavilo obarvování vody (velikonočními barvami na vajíčka) a pak mít zamrzlý obrázek zdánlivě jako v trávě nebo v červánkovém mraku.

BARVY NA SNĚHU

 CÍL LEKCE: Využít bílé sněhové plátno. Vyzkoušet si tradiční malování v netradičním prostředí. Otevřít novou příležitost pro tvoření plné fantazie.

 POMŮCKY: vodovky, nádoba s vodou, štětce, přírodní barvy rozpuštěné ve vodě

 MÍSTO: okolí školy

 ČAS: 10–20 min.

1. TEST SNĚHU

Pokud máte v okolí družiny vhodnou sněhovou plochu, vyzkoušejte si netradiční malování. Musíte ale otestovat, jaký sníh je vhodný pro malování. Nám nejlépe fungoval lehce přemrzlý sníh, který vytvořil malou savou krustu na povrchu.

2. BÍLÉ PLÁTNO

Pak už stačí jen malovat štětcem nebo cákat obarvenou vodu. Pro malování můžete využít i přírodní barvy (žlutou získáte pomocí kurkumy, černou pomocí kávy, hnědou díky hlíně, červenou lákem od zavařené červené řepy atd.).

3. VYPRÁVĚNÍ PŘÍBĚHŮ

Následující den zkontrolujte, zda voda zmrzla až na dno. Pokud ano, můžete jemně vyndat led z nádoby (nedaří-li se, přelijte dno krabičky teplou vodou) a začít si navzájem vyprávět ledové příběhy.

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Kunratice

Můžete vyzkoušet dobře vypláchnuté rozprašovače od čisticích prostředků s naředěnými potravinářskými barvami.

Družina ZŠ Dobiášova

Děti moc bavilo tvořit obarveného sněhuláka.

PTAČÍ MASKY

CÍL LEKCE: Navázat na podzimní pozorování a tvoření, vyrobit si netradiční masopustní masky, zažít při hrách ptačí život na vlastní kůži. Hrát si, vymýšlet příběhy a vyzkoušet si chování různých druhů a skupin ptáků.

POMŮCKY: pracovní list, pevnější papíry, tužky, fixy, pastelky, štětce, hlína, mističky, voda, gumičky, nůžky, hadr na utírání (případně dalekohled, určovací klíče)

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 20–30 min.

OBDOBÍ: ideálně v období masopustu (lze celoročně)

1. POZOROVÁNÍ VZORŮ

Ať už se rozhodnete masky použít jako masopustní, nebo jen pro hry v ptačí kůži, nejprve doporučujeme věnovat nějaký čas společnému sledování ptáků (na krmítku, při hnízdění, namlouvání atd.). Pak diskutujte, co a proč ptáci dělají, co je děsí, co je láká, kde odpočívají, kde hledají potravu, jak létají, jak chodí apod.

2. PTAČÍ MASKY

Navrhnete a namalujete si s dětmi své vlastní masky. Nejprve mohou děti vymalovat připravené šablony dle vlastní fantazie nebo podle určitého ptačího druhu, který chtějí hrát.

Kdo je hotov s nakreslením hlavních obrysů, může masku vystříhnout a vrhnout se do vybarvování. Lze použít běžné pastelky. Pro mnoho našich ptačích druhů se skvěle hodí vyzkoušet malování hlínou.

3. MALOVÁNÍ BLÁTEM

Možná se to zdá bláznivé, ale na ptačí masky se nám malování blátem velmi osvědčilo. Je skvělé, pokud si v několika mističkách připravíte různé odstíny hlíny smíchané s vodou. Bezvadně funguje i otírání mokrého štětce přímo do vlhké půdy. Pro pomalování masky stačí jen lehká vrstva hliněného odstínu. Doporučujeme pracovat spíše se sušší vlhkou hlínou než s příliš mokrým blátem.

4. OČI

Do namalovaných masek je třeba už jen vystříhnout oči. Doporučujeme dobře označit místo, kde je vhodné oči vystříhnout. Stačí masku přiložit na obličej a lehce vmáčknout papír do míst, kde jsou oči.

5. NASAZENÍ MASKY

Masky lze připevnit textilní gumičkou uvázanou na konce masky; rychlejší způsob, který nám také dobře fungoval: větší kuchyňské gumičky přetáhneme přes hlavu a necháme na čele držet masku.

6. HURÁ DO PTAČÍ AKCE

Pak už stačí jen „vylétnout“ a natrénovat to správné ptačí chování nejen pro masopustní průvod. Pokud máte čas, můžete pomoci šátků přidat i křídla nebo jiné opeřené doplňky. Pro jednoduché běhavé hry ale nejsou doplňky potřeba, spíše dětem často překáží.

JARO JE NOVÝ ZAČÁTEK A DUŽINÁM VENKU NABÍZÍ
MNOHO PŘÍLEŽITOSTÍ K BĀDÁNÍ I TVOŘENÍ

JARNÍ HERBĀŘ VENKU

CÍL LEKCE: Sledovat rozkvétající trávník kolem školy. Určit a jednoduše označit pro sebe i ostatní nově vykvetlé rostliny. Navíc si rozšířit znalosti cizích jazyků.

POMŮCKY: karton, tužky, fixy, špejle nebo větvičky (případně určovací klíče, slovník)

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 10–20 min.

1. 3D HERBĀŘ

Kolem školy sledujeme, kde co nově na jaře vykvete. Pokud kvetoucí bylinu či dřevinu objevíme, můžeme připravit informační cedulku z kartonu. Na ni napíšeme jméno v češtině.

2. HERBĀŘ I SLOVNÍK V JEDNOM

K českým názvům můžeme přidat i pojmenování v angličtině, němčině nebo latině. Cedulku pak jednoduše prostrčíme špejlí nebo větvičkou a zapícheme opatrně kolem rostliny. Postupně můžeme sledovat a zapisovat, kolik jarních rostlin kolem školy objevíme.

3. PROHLÍDKA S PRŮVODCEM

Děti si mohou vyzkoušet roli průvodců – provést zájemce (rodiče, vedlejší třídu) po svém venkovním herbáři a ukázat, které jarní rostliny objevily a určily.

MAPA JARA

10–20
min.

CÍL LEKCE: Mapovat nejen první kvetoucí rostliny kolem školy, ale také zaznamenávat, kdy a kde rozkvetly poprvé.

POMŮCKY: papír s nakreslenou mapou okolí školy, tužky, podložky (případně určovací klíče)

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 10–20 min.

1. BOJOVKA

Kolem školy sledujte, kde co nově na jaře vykvete. Vyzkoušejte letos trochu jiné pozorování. Dobrodružnější. Jako hledání pokladu. Co dnes venku objevíme? Všechny nově objevené kvetoucí rostliny zakreslete do mapy okolí školy. Doporučujeme přidat i datum.

2. SDÍLENÍ MAPY

Výslednou mapu můžete sdílet s ostatními ve škole, ať vědí, co se kolem nich v trávě děje. Stačí ji připevnit na nástěnku u vchodu do školy nebo jiné vhodné místo. Dlouhodobé opakované a dobrovolné sledování okolí školy prohlubuje u dětí pozorovací dovednosti i vztah k místu.

3. POKLAD

Pokud to děti láká, mohou si do nakreslené mapy vyznačit místo, kde ukryjí malý poklad (vybrané kamínky v kusu látky, obarvené klacíky v krabičce nebo jen ukrytý napsaný vzkaz na kartonu). Jedna skupina poklad ukryje a vyznačí na mapě, kde se nachází, druhá skupina se vydá podle mapy hledat místo, kde je poklad ukryt.

PŘÍRODA K NAKOUSNUTÍ

CÍL LEKCE: Tam, kde to jde, zapojit všechny smysly při poznávání nejběžnějších jedlých rostlin.

POMŮCKY: určovací klíč, dobroty pro vymýšlení nových receptů

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 10–20 min.

1. OCHUTNÁVKA

Pokud máte možnost objevovat s dětmi, co je v trávníku jedlé, rozhodně vyzkoušejte. Na jaře jsou lístky i kvítky často nejchutnější. Nasbírané části květin ochutnávejte přímo na místě, pokud je trávník na bezpečném místě, nebo si nasbírané rostlinky před ochutnáváním důkladně opláchněte pitnou vodou. Nejprve s dětmi objevujte a ukazujte si rostliny, které je bezpečné ochutnávat. Když je děti s jistotou poznají, mohou vymýšlet své recepty smícháním různých chutí.

2. DOPORUČENÉ MENU

Doporučujeme ochutnat: sedmikrásky, mladé listy pampelišky, fialky, popenec, svízel, šťovík a šťavel, pažitku, mátu, meduňku a další jedlý plevel či bylinky. Doporučujeme s dětmi vymýšlet saláty a dobroty nejen z bylinek, ale i s přidáním dalších surovin (například rozmačkané jablko, rozmixované rozinky a oříšky nebo další dobroty). Skvělá svačina je i rozkvetlý chléb: stačí namazat krajíc třeba tvarohem a naaranžovat právě kvetoucí jedlé květy. Jen přitom myslíte na hmyz, aby zbylo dostatek květů na jaře i pro něj.

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Kunratice

Ochutnávejte také pupeny a květy stromů (lípa, třešeň, jabloň), mladé jehličí (čaj ze smrčí). Naše listnaté stromy jsou jedlé, na keře pozor. Keře s dětmi raději neochutnávejte.

PŘÍRODNÍ KRASLICE

CÍL LEKCE: Zažít přírodniny a přírodní barvy jako jednoduchou cestu k získání krásných velikonočních vzorů.

POMŮCKY: vajíčka, malé listy a květy, tužky, pastelky, lepidlo, větvičky pro usychání

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 20 min.

1. VZORY Z PŘÍRODY

Jednoduchost je krásná. Někdy stačí se inspirovat v přírodě přírodními barvami a vzory. Nejprve se projděte v okolí a hledejte inspiraci pro tvary a barvy.

2. MALOVÁNÍ

Na uvařená nebo vyfouklá vajíčka lze inspiraci z přírody namalovat snadno tužkou nebo vodovkami. Není třeba držet se tradičních vzorů, kdo chce, může zkusit něco nového. Co třeba vyzkoušet malování hlínou? Zdánlivě bláznivá věc, ale výsledek je často krásný. Nebo nalepit mladé lístky na vajíčka a přetřít vrstvou průhledného lepidla.

3. BADATELSKÉ OKÉNKO

Děti baví hledat různé přírodní odstíny vajíček. Jak vznikají? (Děti jistě objeví, že různá plemena slepiček mají různě zbarvená vejce. Bílé do běla, hnědé, šedé, černé mají různé odstíny hnědé). Skvělý způsob je i tvoření kraslic pomocí malých lístků a kvítků. Nejprve vyrazíme na sběr – čím menší, tím lépe. Pak lístky připevníme vrstvou lepidla a necháme na větvičce či špejli zaschnout (vrstva lepidla schne docela dlouho).

„VAJÍČKO“ S PŘEKVAPENÍM

CÍL LEKCE: Připravit velikonoční překvapení pro druhé.

POMŮCKY: ořechy, něco malého jako překvapení, provázek či stužka

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 20 min.

1. PŘÍPRAVA PŘEKVAPENÍ

Velikonoce nemusí být jen o dostávání výslužky. Můžeme i my sami někoho obdarovat – netradičním vajíčkem s překvapením. Nejprve si připravíme obal, skořápky od vlašského či kokosového ořechu se k tomu skvěle hodí. Pak vymyslíme nebo vyrobíme nějakou maličkost pro radost, která se vejde do skořápky, a převážeme stužkou či provázkem.

2. HNÍZDEČKO

Každé z dětí si připraví v domluveném prostoru venku hnízdečko z trávy či větévek. Společně v tajemné atmosféře zaplníme všechna hnízda a pak můžeme objevovat, co kdo najde ve svém „vajíčku“ s překvapením.

3. PŘEKVAPENÍ PRO NĚKOHO BLÍZKÉHO

V závěru práce mohou děti vytvořit překvapení do oříšků pro někoho, komu chtějí udělat radost (kamarádovi, rodičům, prarodičům atd.). Stačí najít hezkou přírodninu, namalovat kamínek, nakreslit či napsat vzkaz.

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Zbiroh

Nebylo vůbec jednoduché ovázat skořepinu, bylo zapotřebí hodně dětské trpělivosti. Některé skořápky jsme tavicí pistolí na pár místech připevnili. Do jednoho oříšku jsme ukryli prstýnek pro Popelku a děti se snažily uhodnout podle váhy a zvuku, kde se ukrývá. Bylo dobré, aby si všichni vyrobili svůj oříšek. Děti pak hledaly oříšky venku v hnízdech z lýka a pokud našly, dál už nehledaly, aby měl každý možnost jeden najít.

Družina ZŠ Lužná

Tento nápad můžete využít i na Vánoce nebo jako překvapení pro maminky či tatínky k jejich svátku.

PUČÁLKA

4 × 10
min.

CÍL LEKCE: Ochutnat některé méně obvyklé velikonoční tradice. Vyzkoušet si naklíčit hrách a vyrobit pučálku.

POMŮCKY: hrách, sklenice, voda, pánvička, sůl/cukr

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 4 × 10 min.

1. NAMÁČENÍ A PROPLACHOVÁNÍ

Hrách namočíme přes noc do vody. Pak ho několik dní proplachujeme ráno a večer vodou. Děti mohou sledovat, jak rychle klíčky rostou.

2. PRAŽENÍ A OCHUCOVÁNÍ

Když se objeví první klíčky, lehce hrách opražíme na suché pánvi. Po vychladnutí pučálku ochutnáváme – buď jen tak, nebo ji lehce osolíme/osladíme.

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Kunratice

Větší množství lze péct v troubě, menší stačí opražit na oleji – skvěle křupe. Teplá je chutnější. Zkuste i syrovou klíčenou čočku.

Družina ZŠ Lužná

Krom hrachu můžete s dětmi vyzkoušet i naklíčenou cizrnu.

PROTKANÁ ZVÍŘÁTKA

 CÍL LEKCE: Vyrobit proutěné zvířátko a vyzkoušet si jednoduché tkaní.

 POMŮCKY: ohebné proutky, provázky, přírodniny, vlna

 MÍSTO: okolí školy

 ČAS: 40 min.

1. KOSTRA

Začněte jednoduchou stavbou ryby nebo ptáčka – krásného ptáčka z proutí vyrobíte snadno: stačí větvičky ohnout do větší a menší kapky, zavázat nejprve každou kapku samostatně na vrcholu a pak v místě krku ptáčka dohromady.

2. TKANÍ

Pokud máte čas a chuť, vyzkoušejte si s dětmi jednoduché tkaní. Nejprve vytvořte jednoduchou osnovu, kterou pak děti proplétají. Mohou pracovat ve skupině, aby práce pro jednoho nebyla dlouhá. Zpočátku proplétejte jen přírodniny, až později (nebo ti starší rovnou) vyzkoušejte tkaní vlnou. U ptáčka ještě nakonec svažte k sobě dvě vytkané „slzičky“ a přidejte křídlo.

3. ZAVĚŠENÍ

Hurá, teď už jen vymyslet, kam ptáčky, rybku či zajíčka zavěsit. Na okno, zeď či dveře? Připevněte zvířátka buď samostatně, nebo vytvořte celé hejno. Ptáčci krásně poletují ve větru, když se zavěsí venku na strom.

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Dobiášova

Děti mohou vymýšlet další zvířátka – např. včelka, pavouk či brouček se dají snadno vytvořit přidáním nožiček (samotné provázky nebo šňůrky s uzlíky či korálky), vetkáním křížku apod.

PROUTĚNÉ KORÁLKY

CÍL LEKCE: Objevit tajemství a krásu proutěných koráleků.

POMŮCKY: větve s „duší“ (přirozeným otvorem), nůžky, drát, provázek či stužka

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 10–20 min.

1. MATERIÁL

Tam, kde je to možné, nastříhejte větvičky (šetrně a jen to, co potřebujete). Vybírejte druhy s houbovitou tkání uvnitř větví (bez, zlatice, vrba, ostružina, javor atd.). Větvičky nastříhejte na cca 2cm korálky.

2. KORÁLKY

Drátem či rozevřenou kancelářskou sponkou vytlačte houbovitou výplň větviček. Pak navlékejte korálky dle barev a tvarů. Větvičky je možné i oloupat (jsou potom ale křehčí).

3. BRČKA

Zkuste si vyrobit větvičková brčka, např. z bezu. Čerstvé delší větvičky stačí prošťouchnout drátkem a můžete se pustit do testování. Za sdílení zkušeností s korálky děkujeme vychovatelce Zoje Zlonické ze ZŠ Kunratice.

ČARODĚJNICE JINAK

CÍL LEKCE: Oslavit svátek jara trochu jinak.

POMŮCKY: přírodniny, provázky, pastelky

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 10–30 min.

1. ČAROVNÍ SKŘÍTCI

Pokud vás láká vyzkoušet si s dětmi trochu jinou oslavu svátků jara, doporučujeme vyrobit si postavičky z přírodnin: nejen čarodějnice plné magických sil, ale také postavičky víl a lesních skřítků.

2. OSLAVA JARA

Stačí vzít větší klacík, namalovat mu obličej, přidat malé větvičky, kvítka, kůru dle potřeby a vše svázat provázkem. Doporučujeme ukázat dětem postup výroby na jedné postavičce a pak už nechat na nich, co vše vymyslí. Obličej je možné malovat na kůru buď přímo, nebo ji nejprve nožem lehce seříznout.

3. DIVADLO

Pokud děti vyrobí postaviček víc, mohou si vymyslet příběh a zahrát divadlo. Takto oslaví jarní čas plný čar jinak než jen klasickým pálením postav v ohni.

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Zbiroh

Osvědčilo se nám připravit dopředu jeden vzor pro výrobu čarodějnice. Pokud je toto tvoření pro děti nové, potřebují trochu inspirace; takto získají aspoň nějakou představu a lépe se jim bude pracovat.

KOUZELNÁ HŮLKA

CÍL LEKCE: Ve sváteční dny plné kouzel si děti mohou vyrobit svou kouzelnou hůlku.

POMŮCKY: přírodniny, provázky, pastelky

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 10–30 min.

1. HRA NA CESTU

Tvorba kouzelné hůlky může skvěle zkrátit čas během výpravy ven. Každé dítě si najde svůj klacík, může ho pomalovat. Pak na něj uváže provázek a během cesty nebo na domluveném místě postupně přivazuje přírodniny, které pro něj mají nějakou zvláštní sílu – květy, listy, větvičky atd. Na velikosti hůlky nezáleží, někomu stačí malá, někdo tvoří velkou, plnou kouzelných ingrediencí.

2. OSOBNÍ KOUZLO

Postupně vzniká hůlka, která má pro dané dítě opravdu silný význam, často inspiruje pro další hry nebo příjemně provoní třídu. Každý pak může vymyslet své vlastní kouzlo související právě s těmi přírodninami, které posbíral a přivázal na hůlku.

3. NEBEZPEČÍ

Když mají děti hůlky vyrobené, můžeme během cesty společně vymýšlet různá nebezpečí (propasti, povodně, útok nepřátel, tajné protikouzlo atd.). Děti se společně domlouvají, kdo a co by mohl očarovat svou hůlkou. Každá z nich má své kouzlo, které se hodí jindy a jinde. Záměr je společný: doputovat do cíle.

LAPAČ KOUZEL

10 min.

CÍL LEKCE: Pro dny a hry plné kouzel se hodí mít vhodnou výbavu. Kromě kouzelné hůlky a postavičky i lapač kouzel.

POMŮCKY: přírodniny, provázek

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 10 min.

1. PŘÍRODNINY NA OBRANU

Děti jistě znají indiánské lapače snů, které se nechávají poletovat nad místem spánku a lapají špatné sny. V období čarovných svátků si můžete vyrobit lapač kouzel. Stačí stočit ohebný proutek. Skvěle se k tomu hodí větvička modřínu, která díky brachyblastům (výčnělkům na větvičce) drží provázek na místě. Stočenou větvičku pak obmotáme provázkem a do něj vplétáme přírodniny.

2. MÁ KOMBINACE

Každé z dětí si může vybrat svou ideální kombinaci. Aktivita hravě zaměřuje pozornost dětí k místu, kde jsou. Co kde roste, voní, leží. Na závěr si společně prohlédneme, co kdo vytvořil. Výsledné lapače zavěsíme ve třídě, na stěnu, okno, strom nebo si s nimi děti mohou hrát.

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Lužná

Pokud venku s dětmi najdete peříčka, můžete je přivázat na provázky a nechat poletovat ve větru pod lapačem.

Družina ZŠ Zbiroh

Lapač je úžasný a dá se využít v každém období, tím bude pokaždé jiný a výjimečný. Pokud tvoříme z přírodnin, můžeme si poté vyzdobit nějaké místo na školní zahradě, kde nám vydrží lapače déle, nebo si ho mohou děti odnést domů a udělat radost někomu jinému. Svázat větvičku zvládnou i méně zručné děti, případně si navzájem pomohou. Samotná výzdoba lapače je baví, protože mají k dispozici velkou škálu přírodnin ke zdobení a mohou využít svou fantazii.

ČAROVÁNÍ S POLETUCHAMI

CÍL LEKCE: Užít si pohyb venku. Zdokonalit koordinaci rukou.

POMŮCKY: poletuchy (kusy látek, šiška, provázek), delší provázky nebo klacík

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 10 min.

1. KŘÍDLA

Už jste si na podzim vyrobili poletuchy? Pokud ne, návod najdete v úvodu publikace (viz 2. aktivita Poletuchy). Když si děti užijí házení s poletuchami, mohou se pustit do něčeho těžšího. Poletuchy přivažte ke klacíkům a pak si vyzkoušejte běhání a točení. Nebo je tady ještě větší výzva: k poletuchám přivažte delší provázek (kolem 1 m), pak už stačí jen točit – kolem sebe, kolem rukou, nad hlavou apod.

2. DVOJITĚ

Děti mohou točit i se dvěma poletuchami zároveň – to už je opravdu velká výzva, která baví nejen děti, ale také dospělé. U dětí ovšem hlídejte, aby mezi sebou udržovaly dostatečné mezery a navzájem si neublížily.

3. VLASTNÍ HRY

Nakonec děti motivujte, ať vymyslí vlastní hry s poletuchami na provázku. Určitě otestují něco, co nás velké nenapadne. V jedné skupině se z poletuch stali draci a děti je vzaly na procházku. Další skupina si hrála na třetího atd.

NEPOSEDNÉ TYČKY

CÍL LEKCE: Podpořit koordinaci celého těla díky pomůckám vyrobeným venku.

POMŮCKY: větve, proutí (případně jídelní nože, škrabky na loupání)

MÍSTO: okolí školy, kde jsou dostupné větve

ČAS: 20 min.

1. VÝROBA

Máte ve družině cirkusové tyčky flowersticks? Pokud ne, vyrobte si je s dětmi venku a otestujte své cirkusové dovednosti. Stačí vyrobit tři tyčky pro každé dítě. Ideální je najít náletové dřeviny nebo využít jiné proutí, které je stejně třeba ostříhat. Větve je vhodné nastříhat na délku 60–80 cm. Kůru můžete oloupat, stačí ji setřít nožem nebo pevnou škrabkou na brambory (některé děti mají tuto práci velmi rády).

2. CIRKUSOVÝ TRÉNINK

Když je hotovo, vezměte do každé ruky jednu tyčku a s třetí na nich balancujte. Nejprve se učte s tyčkou jen balancovat a chodit, pak ji kutálejte od sebe a k sobě. Dalším krokem je vyhazování tyčky rovně a pak i s přetočením. Zpočátku si to vyzkouší každý sám a pak ve dvojicích.

3. PŘEDSTAVENÍ

Pokud mají děti chuť, mohou společně nacvičit krátké představení – buď vzniknou dvě skupiny a každá si připraví své číslo, nebo všichni společně připraví představení pro rodiče, vedlejší družinu či jiné zájemce.

LOVÍME ŠPAČKY

CÍL LEKCE: Vyzkoušet hru našich rodičů. Vyrobit si vlastní hru ze dřeva. Zdokonalit svou koordinaci rukou.

POMŮCKY: větve (případně nůž, pilka)

MÍSTO: okolí školy, kde jsou dostupné větve

ČAS: 20 min.

1. VÝROBA

Hráli jste už s dětmi hru NA ŠPAČKA? Zkuste alespoň její malou část. Vyroberte si z vhodné větve (průměr 3–5 cm) špačka: dřívko dlouhé asi 10 cm seřízněte na koncích do špičky (měl by to dělat raději dospělý, děti ho mohou při práci alespoň pozorovat); špička nemusí být moc zašpičatělá, stačí malé zúžení. Pro větší skupinu dětí je lepší vyrobit více špačků.

2. ŠPAČEK VYSKOČÍ

Pak špačka položte na zem či jiné vhodné místo a připravte si pátku pro odpálení (přiměřeně silnou a dlouhou větev dle velikosti dětí – asi jako jejich předloktí). Děti se snaží udeřit do zúženého konce špačka tak, aby vyskočil nahoru ze země či podložky.

3. ŠPAČEK LÉTÁ

Připravte bezpečnou zónu pro odpal a zkuste udeřit špačka do zašpičatělého konce tak, aby se vymrštil do vzduchu a bylo možné ho dalším úderem pátky odpálit do dálky.

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Zbiroh

Tato hra je lepší pro menší počet dětí. Také můžeme děti rozdělit do skupin, aby každá skupina prováděla jinou činnost, a pak se vystřídat. I tak se musí udržovat dostatečná bezpečnost pro všechny děti při odpalování špačků.

30
min.

VYRÁBĚNÍ Z KŮRY

CÍL LEKCE: Vyzkoušet si bezodpadové obaly a zažít úspěch při vyrábění z přírodnin.

POMŮCKY: již oddělená březová kůra, nůžky, jehla a nit

MÍSTO: okolí školy, kde jsou dostupné větve

ČAS: 30 min.

1. KŮRA JAKO LÁTKA

Šití obalů z březové kůry je jednodušší, než se zná. Nejprve je třeba sehnat vhodný materiál, větší kousky kůry. Při jejím sběru myslte na stromy a berte již oddělené části kůry. Ty pak očistěte – oddělte staré, šedivé a potrhane vrstvy.

2. ŠITÍ

Nůžkami vystříhnete požadovaný tvar a pustte se do šití. Stehy šijte raději větší a dál od okraje. Ze začátku je vhodnější šít pevnější nití pouze jednoduchý tvar. Později se můžeme pustit do náročnějších tvarů.

3. BŘEZOVÁ PŘÁNÍ

Pokud nenajdete dostatečně velké kusy kůry, lze použít i malé kousky: vystříhejte z nich různé tvary, které použijete do svých her. Jestliže máte chuť, napište s dětmi vzkaz přírodě: vystříhnete z kůry srdíčka či jiné tvary, na které děti napíší, za co děkují přírodě, jaké hry je venku baví hrát nebo co by ještě venku chtěly zažít. Tato přání a poděkování pak zasuňte někde za kůry nebo kořeny, např. u oblíbeného stromu.

NÁHRADA ZA KŮRU

Pokud nemáte dost materiálu pro všechny, mohou děti pracovat ve skupinách a vyzkoušet si alespoň jeden výrobek přímo z březové kůry. Kůru pro každé dítě lze pak nahradit papírem nebo tenčí čtvrtkou, na kterou ve třídě či venku frotáží přenesou reliéf březové kůry (kůru pod papírem přemalují voskovkou či pastelkou a získají tak kopii reliéfu).

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Zbiroh

Šití z březové kůry je pro děti velice zajímavé. Je to něco nového, co neznají, takže jsou velice překvapené a nadšené. Jediným háčkem zůstává sehnat vhodný materiál pro tolik dětí.

INDIÁNSKÁ VESNICE

CÍL LEKCE: Prožít velké dobrodružství na malém prostoru. Využít přírodniny, které nám okolí nabízí, a díky nim vytvořit báječnou indiánskou vesnici.

POMŮCKY: přírodniny, látkové kapesníky (případně postavičky indiánů)

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 10–20 min.

1. MALÉ VELKÉ DOBRODRUŽSTVÍ

Důležité je vybrat vhodné místo, kde nebude vesnice příliš překážet a dovolí bezpečnou hru. Postup je jednoduchý – stačí dětem ukázat, jak vytvoří hlavní stavební části. Týpí lze postavit z 4–5 klacíků zapíchnutých do země. Na ně pak uvážeme kapesník. Do vesnice přidáme ohniště, ohradu pro koně, zásoby jídla, nádoby na vodu, totem a další předměty.

2. STAVBA, NEBO HRA

Pro některé děti je nejlepší hrou samotná stavba vesnice, jiné víc baví následná hra s postavičkami, které si buď sami vytvoří, nebo do hry zapojí figurky indiánů. Svou vesnici i jednotlivé indiány mohou děti pojmenovat a vymýšlet o nich různé příběhy.

3. MALOVANÉ TÝPÍ

Pokud máte čas a chuť, vyrobte si s dětmi malovanou plachtu na malá týpí místo kapesníku – vesnice pak bude ještě opravdovější. Do kusu bílé látky vystříhnete půlkruh, pomalujte indiánskými motivy a pusťte se do stavby a hraní.

4. ZVÍŘATA NA PRÉRII

Pokud děti indiánské téma chytne, vytvořte i koně a bizony. Stačí namalovat či vytisknout obrázky na tvrdší papír či karton, vystříhnout a přidat kolíčky jako nohy. Vše mohou děti ještě pomalovat pastelkami nebo vyzkoušet malování hlínou.

Šablony můžete stáhnout na ucimesevenku.cz/druziny

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Zbiroh

Při vytváření indiánské vesnice je dobrý nápad použít figurky indiánů a sehrát i děj ve vesnici. Pokud postavíme vesnici na místě, kde bude alespoň trochu chráněná, vydrží déle a děti ji mohou častěji využít ke hraní.

MALÝ INDIÁNSKÝ TOTEM

CÍL LEKCE: Užít si rychlé tvoření se dřevem a pastelkami.

POMŮCKY: přírodniny (větve, klacíky), pastelky

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 10 min.

1. BARVY

Kdo chce vyrobit mini totem, potřebuje najít vhodný klacík či větvičku, ideálně už suché. Hodí se oloupat kůru, ale není to podmínka. Totem může mít i krátké postranní větvičky. Děti klacík prozkoumají a vyberou místo, kde bude tvář nebo tváře totemu. Pak už se pustíme do malování: někdo může mít jen barevný totem, některé děti přidají i obličej zvířat, lidí nebo nadpřirozených tvorů.

2. MÍSTO

Hotové totémy zapíchněte každý na své vybrané místo nebo vytvořte společnou výstavu totemů.

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Dobiášova

Indiány pojil totem s jejich předky a přírodou, zobrazoval zvíře či rostlinu a ochraňoval kmen. Starší děti by mohly k totemu tuto myšlenku připojit a sdělit si navzájem, třeba každý na chvíli v roli šamana, jakou sílu či vlastnost bude skupině totem dávat.

TÝPÍ

CÍL LEKCE: Vytvořit jednoduchou stavbu a získat prostor pro dobrodružné hry.

POMŮCKY: klacky, látka (deky, prostěradlo), přírodniny

MÍSTO: okolí školy

ČAS: 20 min.

1. KONSTRUKCE

V okolí najdeme vhodně dlouhé klacky – čím delší klacky seženeme, tím vyšší bude týpí. Potom buď necháme děti, aby samy přišly na to, jak konstrukci postavit, nebo jim se stavbou pomůžeme (záleží na věku dětí a čase, který máme). My doporučujeme, aby dospělí byli poblíž a nechali děti samy objevovat – princip propletených vršků větví postupně odhalí i děti v MŠ.

2. LÁTKA

Když je konstrukce dostatečně pevná, přehodíme ji látkou (prostěradlo, deka, ručníky) nebo suchými větvemi. Ovšem dobře funguje i hra v týpí, které není překryté. Pokud je zem ještě chladná, můžeme dětem do stanu dát karton z krabice nebo malé koberečky.

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Zbiroh

Pro zvládnutí stavby týpí je potřeba zajistit dostatečně dlouhé klacky na stavbu a nějakou látku na zakrytí. Děti jsou nadšené i samotnou stavbou, proto je vhodné využít dny, kdy je delší dobu pěkné počasí, aby si to mohly náležitě užít. Děti rovněž milují prostor, v němž se mohou ukryt a kde mohou najít kousek soukromí. Nerady opouštějí své týpí, proto se pokaždé těší, až si zas půjdeme ven hrát..

Družina ZŠ Dobiášova

Doporučujeme celé indiánské téma završit společným posezením okolo nebo uvnitř týpí. Zakončit práci alespoň písničkou nebo společným sdílením zážitků ze samotné stavby či myšlenek, které se během stavění vynořily.

LESNÍ MUZIKANTI

UKÁZKA Z METODIKY LES VŠEMI SMYSLY

ČÍL LEKCE: Vyzkoušet, jak zdánlivě obyčejné věci mohou neobyčejně znít. Zažít radost z tvoření.

POMŮCKY: přírodniny (větvičky, kameny, šišky), provázky, nůžky, případně pro doplnění např. zátky od piva

MÍSTO: okolí školy / třída / les

ČAS: 20 min.

OBDOBÍ: celoročně

1. MATERIÁL

Vyzkoušejte krátkou tvůrčí aktivitu, díky níž vyrobíte pro svou družinu nové hudební nástroje, a kterou lze navíc provádět i tehdy, když zrovna s dětmi ven nemůžete: stačí si předem, ideálně s dětmi, někde u stromů či v lese posbírat vhodné přírodniny a přinést je do družiny. Samozřejmě můžete vyrábět hudební nástroje přímo venku, pokud máte příležitost.

2. HLEDÁNÍ

Děti požádáme, ať každý sám či ve dvojici vymyslí a zhotoví z přírodnin nějaký hudební nástroj nebo ať najdou alespoň přírodniny, které vydávají zajímavý, příjemný zvuk (jako vhodný materiál se nabízí např. šišky, kameny, klacky atd.). Snadno vyrobíte i zvonkohru: na provázek navěste různorodé přírodniny, do kterých pak ťukete dřívkem. Pokud máte dostatek času, doporučujeme vyzkoušet i výrobu dřevěného „xylofonu“.

3. KONCERT

Nakonec pak nesmí chybět koncert. Zkuste secvičit vlastní lesní skladbu nebo hudební doprovod ke známé písničce.

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Zbiroh

Nejdříve zkuste vyrábět jednodušší nástroje přímo venku, pak si přírodniny odnese do družiny – tam si můžete více pohrát a vytvořit tak pečlivější a trvalejší hudební nástroje.

PORANĚNÝ STROM

CÍL LEKCE: Objevit, co přinášejí mrtvé a poraněné stromy svému okolí. Sledovat kromě zranění dřeva i velkou příležitost, kterou strom umí nabídnout svému okolí.

POMŮCKY: tužka a papír, mobil s aplikací Integrate Tree Microhabitat App¹ či vytištěná Terénní příručka – Seznam stromových mikrobiotopů²

MÍSTO: okolí školy / les

ČAS: 60 min.

OBDOBÍ: celoročně

1. CO A PROČ HLEDÁME

Stromy nabízí víc, než my vidíme. Staňte se průzkumníky a zmapujte tajemné, vzácné a důležité stromové mikroostrůvky života, tzv. mikrobiotopy. Jsou to místa, která často nevidíme nebo je považujeme za něco negativního pro přírodu. I v dnešním světě můžete s dětmi najít nečekané objevy.

2. MAPUJEME

Pokud chcete objevit tajemství mikrobiotopů, vydejte se na průzkum kolem školy a pak i do blízkého parku, ideálně do lesíka. Sledujte, kolik mrtvého či poraněného dřeva potkáte.

Pro děti to může být velká bojovka. Využijte pracovní listy, mobilní aplikaci nebo obrázky z terénního průvodce. Zkoumejte i drobná, malá poranění, se kterými si strom sám hravě poradí – nejsou pro něj ohrožující, ale pro okolí představují velkou příležitost k rozvoji života. Ideální je porovnat pozorování kolem školy a v lese. Kde je víc poraněných stromů? Kde je víc života a proč? Nemusíte přitom do detailu zmapovat velké území, zásadní je dívat se najednou na strom jinak: hledat nejen jeho poranění, ale vidět i to, že pro někoho znamená příležitost k potravě nebo vzniku obydlí.

3. NÁŠ ZÁVĚR

Málokdo si uvědomuje, jak moc staré či zraněné stromy podporují biodiverzitu ve svém okolí. I my jsme měli představu, že je vhodné nechat žít jen zdravé stromy. A bylo pro nás velkým překvapením zjistit, jak velmi potřebné jsou v prostředí i staré a zraněné dřeviny. Například kolik hmyzích druhů získá díky tomu potravu a obydlí. Už jsme si zvykli, že mrtvé dřevo má v přírodě svůj význam, a proto je vhodné ho nechávat tam, kde je to možné. Teď můžeme upravit i náš pohled na zraněné dřeviny. I ony mají svou roli pro stabilitu celého ekosystému.

4. SDÍLENÍ

Své objevy můžete zveřejnit: připravit si prezentaci či plakát pro školu; nebo vytvořit cedulky o významu starších a drobně poraněných stromů ve vašem okolí a nechat je přímo na stromě pro osvětu kolemjdoucích.

TIPY Z PRAXE

Družina ZŠ Lužná

Měli jsme možnost při plánované vycházce vidět v lese poraněný strom, dokonce nám pracovníci LČR půjčili zvětšovací lupu, díky které jsme spatřili lišejníky, houby, různé chodbičky, dokonce i larvy lýkožrouta. Pro děti to byl veliký a nezapomenutelný zážitek.

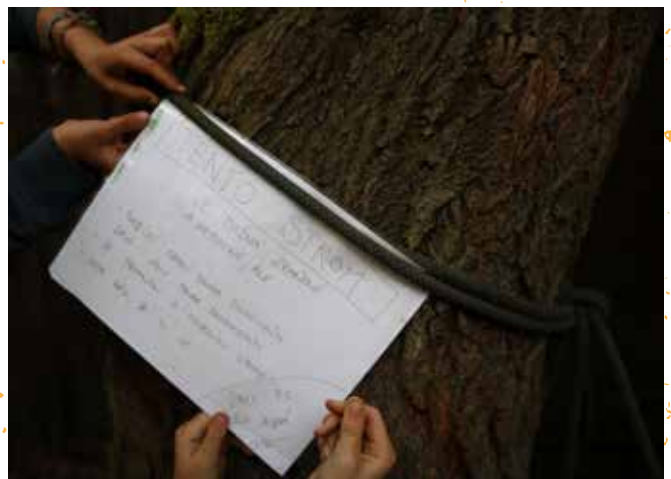
Družina ZŠ Zbiroh

Tato činnost je spíš pro starší a zvědavější děti. Proto se hodí vytvořit skupinky různého věku, starší pomohou mladším. Je dobré předem najít vhodné místo pro pozorování a připravit např. lupy, což bude pro děti zajímavé zpestření.

1 Tištěná publikace Seznam stromových mikrobiotopů – Terénní příručka: Kraus, D. a kol. autorů, 2016, Překlad: Dr. Lenka Lehnerová (ÚHÚL), Dr. Lucie Vítková (EFI)

2 Aplikace: Integrate Tree Microhabitat App Tento katalog je k dispozici ke stažení na: [integrateplus.org \(https://play.google.com/store/apps/details?id=efi.integrate.microhabitats\)](https://play.google.com/store/apps/details?id=efi.integrate.microhabitats)

Děkujeme prof. Ing. Miroslavu Svobodovi, Ph.D., z ČZÚ za pomoc se získáváním podkladů pro tuto lekci.

CO VĚDĚT

Staré stromy i mrtvé dřevo nabízejí důležité MIKROBIOTOPY. Jsou to sice malá místa, ale zásadně ovlivňují přežití některých druhů (živočichů, hub i rostlin), které pak ovlivňují stabilitu celého lesního ekosystému. Mikrobioty jsou přirozenou součástí lesa. Dnes ale v hospodářských a přírodě blízkých lesích chybí nebo se vyskytují jen řídké. Proto je důležité o mikrostanovištích vědět, mluvit a snažit se je zachovat pro podporu biodiverzity i stability samotného lesa. Je to zdánlivý paradox, ale mrtvé a poraněné stromy podporují celkovou biologickou rozmanitost. V současných lesích převažují pouze mladé stromy (cca do 100–150 let). U stromů se stářím narůstá diverzita organismů; největší je u stromů ve stáří cca 300–400 let. Mikrobioty na stromech nabízí velkou příležitost. S minimem práce lze dosáhnout velkého účinku. Stačí (tam, kde je to možné) nechat poraněné či mrtvé dřevo v lese a prostor pro rozvoj biodiverzity je připraven. Chci vědět víc: článek Mrtvé dřevo klíč k biodiverzitě lesa.³

SKRYTÝ ŽIVOT

Hledejte, zda ve svém okolí na dřevinách najdete:

1. Suché větve
2. Trhliny a poranění
3. Dutiny od ptáků
4. Kůrové kapsy
5. Narušenou kůru
6. Větší ztrátu kůry
7. Otvory po ulomených větvích
8. Díry s vodou
9. Hmyzí požerky („okousání“ / chodbičky od hmyzu)
10. Odkryté jádrové dřevo – korunový zlom
11. Mezikořenné dutiny
12. Čarovník
13. Hustě nahloučené výmladky způsobené parazity nebo hustý shluk výhonků na kmeni nebo větvi stromu. Pocházejí z latentních pupenů viditelných na stromě. Mohou být také ponořeny pod kůrou jako epikormické pupeny
14. Deformace, boule
15. Plodnice hub
16. Porostlé kmeny – mechy, lišejníky, kapradiny, popínavé rostliny (např. břečťan, plamének)
17. Parazitující rostliny – břečťan
18. Hnízda (ptačí nebo dřevokazných mravenců)
19. Výron mízy či pryskyřice
20. „Mikropůdu“ – v paždí větví vzniká rozkladem organického materiálu

DRUŽINY VENKU

V roce 2018 vydalo Vzdělávací centrum TEREZA, z.ú.

Autorka: Mgr. Justina Danišová

Jazykové korektury: Markéta Lakosilová

Grafika: Formall

Za připomínkování aktivit a tipy z praxe děkujeme:

Iveta Jirásková

Miroslava Švarcová

Irena Tomášková

Blanka Padivá

Květa Hrbáčková

Zoja Zlomnická

Alena Žilková

Simona Dudman

Monika Hošková

Michaela Oherová

ISBN 978-80-87905-14-2

DRUŽINA PLNÁ LISTÍ PŘÍRODNÍ KRASLICE TAJEMNÉ STOPY JARNÍ HERBAŘ
VYRÁBÍME Z KŮRY MAPA JARA POLETUCHY ZAMRZLÉ BUBLINY PŘÍRODA
K NAKOUSNUTÍ INDIÁNSKÁ VESNICE PROUTĚNÉ KORÁLKY OBRUČE JINAK
VAJÍČKA S PŘEKVAPENÍM ZMRAŽENÁ LÍZÁTKA PUČÁLKA MINI TOTEM PRO-
TKANÁ ZVÍŘÁTKA RYCHLOKRMÍTKO ČARODĚJNICE JINAK ZAMRZLÉ PŘÍ-
BĚHY KOUZELNÁ HŮLKA TÝPÍ PTAČÍ HRY LAPAČ KOUZEL BARVY NA SNĚHU
ČAROVÁNÍ S POLETUCHAMI LESNÍ MUZIKANTI NOVÉ PTAČÍ DRUHY NEPO-
SEDNÉ TYČKY MASOPUSTNÍ MASKY LOVÍME ŠPAČKY PORANĚNÝ STROM
DRUŽINA PLNÁ LISTÍ PŘÍRODNÍ KRASLICE TAJEMNÉ STOPY JARNÍ HERBAŘ
VYRÁBÍME Z KŮRY MAPA JARA POLETUCHY ZAMRZLÉ BUBLINY PŘÍRODA
K NAKOUSNUTÍ INDIÁNSKÁ VESNICE PROUTĚNÉ KORÁLKY OBRUČE JINAK
VAJÍČKA S PŘEKVAPENÍM ZMRAŽENÁ LÍZÁTKA PUČÁLKA MINI TOTEM PRO-
TKANÁ ZVÍŘÁTKA RYCHLOKRMÍTKO ČARODĚJNICE JINAK ZAMRZLÉ PŘÍ-
BĚHY KOUZELNÁ HŮLKA TÝPÍ PTAČÍ HRY LAPAČ KOUZEL BARVY NA SNĚHU
ČAROVÁNÍ S POLETUCHAMI LESNÍ MUZIKANTI NOVÉ PTAČÍ DRUHY NEPO-
SEDNÉ TYČKY MASOPUSTNÍ MASKY LOVÍME ŠPAČKY PORANĚNÝ STROM
DRUŽINA PLNÁ LISTÍ PŘÍRODNÍ KRASLICE TAJEMNÉ STOPY JARNÍ HERBAŘ
VYRÁBÍME Z KŮRY MAPA JARA DRUŽINA PLNÁ LISTÍ PŘÍRODNÍ KRASLICE
TAJEMNÉ STOPY JARNÍ HERBAŘ VYRÁBÍME Z KŮRY MAPA JARA POLETU-
CHY ZAMRZLÉ BUBLINY PŘÍRODA K NAKOUSNUTÍ INDIÁNSKÁ VESNICE
PROUTĚNÉ KORÁLKY OBRUČE JINAK VAJÍČKA S PŘEKVAPENÍM ZMRAŽENÁ
LÍZÁTKA PUČÁLKA MINI TOTEM PROTKANÁ ZVÍŘÁTKA RYCHLOKRMÍTKO
ČARODĚJNICE JINAK ZAMRZLÉ PŘÍBĚHY KOUZELNÁ HŮLKA TÝPÍ PTAČÍ
HRY LAPAČ KOUZEL BARVY NA SNĚHU ČAROVÁNÍ S POLETUCHAMI LESNÍ
MUZIKANTI NOVÉ PTAČÍ DRUHY NEPOSEDNÉ TYČKY MASOPUSTNÍ MASKY
LOVÍME ŠPAČKY PORANĚNÝ STROM DRUŽINA PLNÁ LISTÍ PŘÍRODNÍ KRAS-
LICE TAJEMNÉ STOPY JARNÍ HERBAŘ VYRÁBÍME Z KŮRY MAPA JARA POLE-
TUCHY ZAMRZLÉ BUBLINY PŘÍRODA K NAKOUSNUTÍ INDIÁNSKÁ VESNICE
PROUTĚNÉ KORÁLKY OBRUČE JINAK VAJÍČKA S PŘEKVAPENÍM ZMRA-

Vytvoření publikace bylo umožněno díky podpoře:

Program v roce 2018 podpořilo MŽP a MZe v rámci dotací pro nestátní neziskové organizace.
Metodický materiál vznikl za podpory Hlavního města Prahy.

www.ucimesevenku.cz | www.lesveskole.cz